

Головкін Б.М.,

доктор юридичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України,
член-кореспондент Національної академії правових наук України,
Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого

ЩОДО ДОБРОЧЕСНОСТІ В БІЗНЕСІ

Доброчесність підприємництва – невід’ємна складова міжнародних стандартів прозорого, підзвітного і відповідального ведення бізнесу. Доброчесність слід розглядати як добровільне зобов’язання юридичних осіб, стратегію легального та відповідального ведення бізнесу, міжнародний стандарт підприємницької діяльності, заснованої на цінностях добросовісної конкуренції, позитивної ділової репутації, нетолерування корупції й інших нечесних ділових практик, вдосконалення етичного бізнес-середовища, забезпечення підприємництва від ризиків і загроз. Засадами ділової доброчесності є принципи, правила і процедури, спрямовані на дотримання комп’юнс-політики й корпоративної культури в підприємницькій діяльності. Доброчесність в бізнесі належить до корпоративних морально-етичних цінностей, є складовою корпоративної культури й антикорупційного комп’юнсу в діяльності юридичних осіб та їх об’єднань.

Під діловою доброчесністю пропоную розуміти дотримання узгоджених в ділових колах цінностей, принципів і процедур, що мінімізують корупційні й інші ризики і сприяють задоволенню комерційних потреб та інтересів у законний спосіб.

Цінностями, що лежать в основі ділової доброчесності, вважаються суспільно значущі уявлення, чесноти і переконання, що визнаються в ділових колах моральним еталоном, критерієм справедливості, ціллю і пріоритетом ділової активності. На інституційному рівні цінності відбивають місію, візію, економічну, соціальну та екологічну функції підприємництва, встановлюють морально-етичні еталони поведінки, закріплюють універсальні цілі ділової практики і дозволену стратегію досягнення успіху та процвітання. На корпоративному рівні цінності уособлюють культуру і морально-етичні стандарти

компанії, визначають модель належної поведінки, встановлюють універсальні правила взаємодії всередині компанії та у зовнішніх відносинах. На індивідуальному рівні цінностями є ідейні переконання, життєве кредо, набір непорушних правил, якими прийнято керуватися при вирішенні моральних дилем, виконанні повноважень і професійних обов'язків, прийнятті рішень.

До цінностей, на яких заснований доброчесний, прозорий, підзвітний і відповідальний бізнес можна віднести такі:

- повага до прав людини (неухильне дотримання компаніями прав людини, недопущення їх порушення, усунення несприятливого впливу на права людини, запобігання, пом'якшення та усунення негативних наслідків для прав людини, відшкодування заподіяної шкоди правам людини) [1, с. 22-42];

- захищеність приватної власності та інвестицій, непорушність ділової репутації;

- економічна свобода (відсутність регуляторних та бюрократичних бар'єрів і перешкод для відкриття, ведення й зростання бізнесу, відкритість ринків, обмежене втручання держави в бізнес, вільний рух товарів і капіталів, легкість залучення кредитних ресурсів, свобода від корупції, справедливе оподаткування і недискримінаційне адміністрування податків та інших обов'язкових платежів);

- економічна незалежність (доступ до капіталу, самостійне розпорядження майном і прибутками, конкурентоспроможність в галузі і лідерство на ринку, професійний кадровий менеджмент, збільшення інвестиційної привабливості юридичної особи, фінансова стабільність і платоспроможність, застрахованість бізнесу від ймовірних збитків, наявність достатніх резервів, відсутність монопольного впливу і антиконкурентних узгоджених дій, здатність захистити компанію від фіскального та адміністративного тиску і неправомірного втручання в господарську діяльність, технологічний розвиток та цифрова трансформація, збереження довкілля, розвиток людського капіталу);

- вільна і чесна конкуренція в підприємництві та рівні економічні можливості (неприпустимість проявів недобросовісної конкуренції і нечесної підприємницької практики, неприйнятність досягнення неправомірних

конкурентних переваг та зловживання монопольним становищем, рівний доступ до публічних закупівель і централізованих оборонних закупівель, а також державної допомоги, банківського кредитування, участі у відбудові та відновленні населених пунктів);

– економічна стійкість підприємницької діяльності, готовність адаптуватися до змін безпекового середовища і воєнно-політичної ситуації, здатність безперервно функціонувати та швидко відновлюватися після надзвичайних і кризових ситуацій (виробнича, логістична та енергетична стійкість, організаційна й управлінська стійкість, кадрова, інформаційна та кібернетична стійкість);

– відданість справі компанії, пріоритетність корпоративних інтересів та інтересів клієнтів над особистими інтересами керівництва і персоналу;

– позитивна ділова репутація і всеосяжна відповідальність за провадження підприємницької діяльності та її результати (належне виконання договірних і недоговірних зобов'язань, забезпечення якості і безпечності продукції, наданих послуг, виконаних робіт, зміцнення іміджу і просування бренду на ринку);

– взаємоповага, довіра і партнерство у відносинах з діловими партнерами, контрагентами, клієнтами, постачальниками, кредиторами, інвесторами та третіми особами;

– підтримання та вдосконалення професійного, конкурентного, етичного бізнес-середовища;

– захищеність інвестицій та оборотного капіталу, безпека фінансово-господарських операцій, захищеність конфіденційної інформації, кібербезпека юридичної особи.

Ділова доброчесність базується *на таких принципах*:

– законність, легальність, прозорість і підзвітність підприємницької діяльності;

– нульова толерантність до корупції, неприпустимість корпоративного шахрайства, рейдерства, колабораційної діяльності, легалізації (відмивання) доходів, здобутих злочинним шляхом, фінансування тероризму, порушень санкційної політики України, порушень права інтелектуальної власності;

- гендерна рівність і недискримінація;
- запобігання та врегулювання конфлікту інтересів;
- добросовісне представлення, відстоювання та захист законних інтересів, майнових і особистих немайнових прав юридичної особи приватного права;
- ефективне управління виробничою й фінансовою діяльністю юридичної особи приватного права, раціональне використання її ресурсів та майна за цільовим призначенням, у статутних цілях;
- стимулювання і винагородження належної корпоративної поведінки, культури викривання корупційних правопорушень та порушень правил корпоративної етики, дотримання кращих практик і чесних звичаїв ділового обороту;
- непідкупність, неупередженість, сумлінність і принциповість при виконанні службових повноважень і професійних обов'язків, об'єктивність, обґрунтованість і справедливість в прийнятті рішень, розумна обачливість при виборі ділових партнерів та контрагентів;
- справедливість й розсудливість в розподілі прибутків, оплаті праці, кадрових призначеннях, розгляді звернень і скарг, вирішенні спорів;
- нерозголошення комерційної таємниці й інсайдерської інформації;
- неприпустимість введення в оману споживачів, публічне поширення правдивої інформації, у тому числі рекламного змісту;
- неприпустимість умисного заподіяння шкоди майну, комерційним інтересам та діловій репутації юридичної особи приватного права;
- відшкодування збитків та компенсація моральної шкоди;
- неухильне дотримання правил ділової гостинності, благодійної діяльності та спонсорства, а також поводження з подарунками та здійснення представницьких витрат [2, с. 9-10].

До *процедур*, що забезпечують дотримання ділової доброчесності, належать такі:

- комплаєнс-контроль або систематична перевірка бізнес-процесів, виробничого циклу, фінансово-господарських операцій, обліково-звітної

документації на предмет відповідності вимогам національного законодавства, міжнародних стандартів, нормативно-правових актів транснаціональної дії, рекомендацій контролюючих органів, кодексів корпоративного управління та ділової етики, правил добросовісної конкуренції, вимог санкційної політики з метою запобігання, мінімізації та усунення ризиків виникнення збитків, недоотримання запланованих доходів, накладення санкцій або втрати позитивної репутації;

– дью-ділідженс або комплексна перевірка контрагентів чи стану об'єктів на наявність фінансових, податкових, економічних, репутаційних, юридичних ризиків і боргових обтяжень перед укладенням угоди, придбанням активу, злиттям або поглинанням юридичних осіб, інвестуванням, випуском цінних паперів, отриманням міжнародної допомоги чи прийняття рішення, що тягне економічні та фінансові наслідки [3, с. 19-21];

– перевірка даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності юридичної особи (внутрішній аудит), а також проведення службових розслідувань допущених порушень керівництвом і персоналом юридичної особи;

– перевірка кандидатів на посади, вразливі до корупційних ризиків [4].

Доброчесність має бути інтегрована в усі бізнес-процеси, систему корпоративного управління, контролю та прийняття рішень, відносини між керівництвом та персоналом організацій і господарських товариств, відносини з діловими партнерами та контрагентами. За допомогою доброчесності підтримується і вдосконалюється ділове етичне середовище, покращується бізнес-клімат, зростає довіра і зміцнюється ділова репутація, знижуються ризики зазнання збитків і втрати бізнесу, забезпечується надійність і ліквідність бізнесу, здійснюється стимулювання підприємців до участі у вирішенні соціальних й екологічних проблем суспільства та територіальних громад в умовах воєнного часу.

Список використаних джерел:

1. Керівні принципи щодо бізнесу і прав людини: Реалізація Рамкової програми Організації Об'єднаних Націй «Захист, повага і засоби захисту»/ За заг. ред. Олени Уварової. Харків: Право, 2018. 80 с.
2. Примірний кодекс доброчесності. Київ: НАЗК, 2024. 18 с.
3. Комплаєнс: основні принципи, виявлення ризиків та їх мінімізація. Інструкція: Всеукраїнська мережа доброчесності і комплаєнсу (UNIC), Arzincer. <https://www.dropbox.com/scl/fi/dh2zuhhxoret1kjlyts3v/PRINT-1.pdf?e=1&fbclid=IwAR0KyxSc3oPeTSsbGKT3Gad-pnlvBs8qqBacajjE4yzjBl472Zf1vIHleAo&rlkey=h7rizj0zzu6e6b3ytw2m23xbo&dl=0>
4. Методичні рекомендації щодо здійснення перевірки кандидатів на посади, що вразливі до корупційних ризиків. Київ: НАЗК, Департамент запобігання та виявлення корупції. 2022, 25 с.